

en ondanks interne conflicten wisten zij zich zonder steun van buitenaf een aantal rechten te verwerven. De kleine groep protestanten reageerde hier in eerste instantie fel en maakte daarbij vooral gebruik van de machtsposities van protestanten in het provinciebestuur van Gelderland. Zij bleken de wegen naar de beslissende instanties beter te kennen. Gedurende een tweetal decennia wisten zij een aantal voor de hand liggende ontwikkelingen te vertragen. Daarna werden zij geconfronteerd met een verlies aan machtsbronnen, solidariteit en continuïteit in eigen kring en met een sterker wordende groep katholieken. In 1848 was in Wamel in feite de strijd tussen katholieken en protestanten gestreden. De katholieken gingen zich na 1853 geleidelijk aan organiseren onder leiding van een energieke pastoor en een actieve bisschop. Religieuze verschillen gaan stands- en klasseverschillen domineren. Veel minder dan de katholieken konden de protestanten in Wamel zich gaan beroepen op een interne solidariteit en een autoritaire leiding. De protestanten berustten min of meer in hun lot en waren hier genooddaakt, zowel op persoonlijk als op kerkelijk vlak coalities aan te gaan met protestanten in andere dorpen in of buiten het Land van Maas en Waal.

Uit de discussie

Studies naar verhoudingen tussen katholieken en protestanten op hun lokale niveau lenen zich voor een leerzame vergelijking. Omdat de gebeurtenissen in de diverse dorpen zowel overeenkomsten als verschillen vertonen, vormen ze een toelichting op elkaars karakter. Vergelijking wordt aldus in dienst gesteld van onderzoek naar zowel verschillen als overeenkomsten. Daarmee kan recht worden gedaan aan de lokale en historische verscheidenheid van de machtsbalans tussen katholieken en protestanten. Kennis van de verhoudingen tussen katholieken en protestanten in het Land van Maas en Waal is van meer dan exemplarisch belang.

Het idee dat het paradigma van 'gevestigden-buitenstaanders' relaties van N. Elias slechts van toepassing kan zijn op verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in de twintigste eeuw en in industriële samenlevingen getuigt van weinig begrip voor de attenderende functie die een dergelijk paradigma heeft. Het gaat immers ook in de historische wetenschappen om meer dan alleen